

KATARZYNA BALBUZA

LAUDACJA

dla *Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk* z okazji
wręczenia Nagrody Lednickiego Orła Piastowskiego
Ostrów Lednicki, 7 czerwca 2019 roku

Laudation for the Poznań Society for the Advancement of Arts
and Sciences on the occasion of the presentation of the Lednica
Piast Eagle Prize, Ostrów Lednicki, 7th June 2019

Szanowny Panie Wiceprezese Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Szanowni Członkowie tegoż zasłużonego Towarzystwa, Czcigodni Członkowie Kapituły Nagrody Lednickiego Orła Piastowskiego, Ekscelecje, Magnificencje, Szanowni Reprezentanci świata kultury, nauki i polityki, Pracownicy Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy i zgromadzeni Goście

Nagroda Lednickiego Orła Piastowskiego jest wyróżnieniem dla osób lub instytucji za znaczące osiągnięcia naukowe, jak również w zakresie upowszechniania wiedzy o roli dynastii Piastów w dziejach Polski i Europy oraz ochrony piastowskiego dziedzictwa kulturowego. Przyznawana jest rokrocznie przez Marszałka Województwa Wielkopolskiego.

Dzisiejsza — już jedenasta — edycja uroczystości wręczenia tej wspaniałej nagrody ma doniosły wymiar historyczny. Laureatem, którego kandydatura wpłynęła na wniosek Prezes Polskiego Towarzystwa Historycznego, Oddział w Poznaniu — po jednomyślnej decyzji Członków Kapituły Lednickiego Orła Piastowskiego — zostaje Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk (PTPN). Uhonorowane zatem zostaje wiele Osób, wybitnych Uczonych wielkopolskich, którzy tworzyli i nadal tworzą najstarsze działające w sposób ciągły od ponad 160 lat stowarzyszenie naukowe w Polsce. Również okoliczności wręczenia Nagrody są szczególne — oto bowiem Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy, kierowane od 2008 roku przez prof. dr. hab. Andrzeja Marka Wyrwę, obchodzi w tym roku zaszczytne pięćdziesięciolecie swojej działalności (zał. w 1969 r.).

Przypadł mi w udziale ogromny honor, a równocześnie przyjemność, wygłosić laudację na cześć Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, które w zastępstwie za nieobecnego dzisiaj Prezesa, prof. UAM dr. hab. Andrzeja Gulczyńskiego, reprezentuje Wiceprezes Towarzystwa, Wicedyrektor Instytutu Historii UAM, prof. UAM dr. hab. Przemysław Matusik.

Nagroda Lednickiego Orła Piastowskiego trafia dzisiaj do Towarzystwa, które zajmuje wyjątkowe miejsce i odgrywa szczególną dziejową rolę w wielkopolskim życiu naukowym, w tym w dziedzinie historii i archeologii. Powstałe w lutym 1857 roku, noszące wówczas nazwę Towarzystwo Przyjaciół Nauk Poznańskie, działając zrazu w niełatwym dla Polaków okresie zniewolenia narodowego, odegrało zasadniczą rolę w procesie integracji poznańskiego środowiska naukowego. Oto bowiem powołanie Towarzystwa, którego ówczesna łacińska dewiza brzmiała *unguibus et rostro* (pol. pazurami i dziobem), było heroiczną i sugestywną odpowiedzią Wielkopolan na działania mające na celu likwidację polskości w zaborze pruskim. Akt ten miał na celu ochronę i rozwój kultury i nauki polskiej. Trzeba wspomnieć, że jednym z 42 głównych członków założycieli Towarzystwa, obok księdza Franciszka Ksawerego Malinowskiego i Tytusa Działyńskiego, był dr Kazimierz Szulc, etnograf, działacz społeczny, ale również nauczyciel historii. Od początków swego istnienia Towarzystwo koncentrowało refleksję naukową na tematyce historycznej, w szczególności zaś na piastowskich dziejach państwa polskiego. W powstałym wówczas pod egidą Towarzystwa Muzeum Starożytności Krajowych — jednym z najstarszych muzeów polskich, którego kustoszem został przed I wojną światową Józef Kostrzewski, twórca poznańskiej szkoły archeologicznej — systematycznie tworzone imponującą, najwcześniejszą w kraju publiczną kolekcję zabytków archeologicznych z terenów Wielkopolski, ilustrującą dzieje Polski piastowskiej. Powołanie muzeum przyczyniło się do zainicjowania badań archeologicznych nad tym okresem. Swoją kolekcję dzieł sztuki oraz zabytków archeologicznych, w tym numizmatycznych, przekazał muzeum Seweryn Mielżyński. To między innymi dzięki niemu Towarzystwo otrzymało też okazały gmach, który po dziś dzień jest jego główną siedzibą. Na wewnętrznym jego dziedzińcu stanął pierwszy na ziemiach polskich pomnik Adama Mickiewicza, natomiast w samym gmachu rozpoczęły swoją działalność Wydawnictwo i Biblioteka. Po odzyskaniu niepodległości przez Polskę członkowie Towarzystwa walnie przyczynili się do utworzenia w Poznaniu Uniwersytetu, obchodzącego w bieżącym roku stulecie swojej działalności (zał. 1919 r.). Jego pierwszym Rektorem został Heliodor Świącicki, ówczesnie Prezes PTPN.

Działalność naukowa w zakresie historii średniowiecznej była rysem charakterystycznym Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk od początku jego istnienia. W ramach organizowanych zebrań, odczytów, konferencji czy na łamach wydawanych przez Wydawnictwo PTPN czasopism naukowych, toczyły się i toczą dyskusje naukowe nad problematyką dziejów wczesnopiastowskich. Z inicjatywy Komisji Archeologicznej działającej przy Towarzystwie wychodziło dziewiętna-

stowieczne czasopismo „Zapiski Archeologiczne Poznańskie”, redagowane przez Władysława Jażdżewskiego i Bolesława Erzepkiego, współredagowane przez Józefa Kostrzewskiego. Od 1925 roku wydawano „Roczniki Historyczne”, założone i redagowane przez Kazimierza Tymienieckiego, wybitnego mediewistę i jednocześnie Prezesa PTPN. Współcześnie pod auspicjami Towarzystwa cyklicznie odbywają się zainicjowane przez prof. dr hab. Alicję Karłowską-Kamzową i nazwane jej imieniem, Seminarium Mediewistyczne, na których dominuje tematyka Polski wczesnopiastowskiej. We współpracy z Instytutem Historii UAM od 2014 roku odbywają się konferencje na temat chrystianizacji Europy, w tym chrystianizacji państwa Piastów, i dziejów Kościoła. Dzięki członkom PTPN zainaugurowano pierwsze badania archeologiczne grodów piastowskich w Wielkopolsce, m.in. w Poznaniu, Gnieźnie, Gieczu czy tutaj, na Ostrowie Lednickim.

RYC. 1. Ostrow Lednicki, 7 czerwca 2019 r. Wręczenie Nagrody Lednickiego Orła Piastowskiego dla Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (PTPN) przez panią Grażynę Brzezińską, zastępcę dyrektora Departamentu Kultury Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego, na ręce prof. UAM dr. hab. Przemysława Matusika, wiceprezesa Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk; fot. Piotr Kuszczałak

FIG. 1. Ostrow Lednicki, 7th June 2019. The presentation of the Lednica Piast Eagle Prize to the Poznań Society for the Advancement of Arts and Sciences by Grażyna Brzezińska, the vice-director of the Department of Culture at the Office of the Marshal of Wielkopolska Voivodship; the prize handed to the prof. Przemysław Matusik, the vice president of the Poznań Society for the Advancement of Arts and Sciences; photo by Piotr Kuszczałak

Ryc. 2. Ostrów Lednicki, 7 czerwca 2019 r. Nagroda Lednickiego Orła Piastowskiego dla Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, od lewej: prof. UAM dr hab. Przemysław Matusik, wiceprezes Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, prof. dr hab. Andrzej M. Wyrwa, dyrektor Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy, prof. UAM dr hab. Anna Kotłowska, sekretarz Komisji Historycznej PTPN, prof. UAM dr hab. Maciej Dorna, przewodniczący Komisji Historycznej PTPN, mgr Magdalena Kadziszewska-Stróżyk, prof. UAM dr hab. Paweł Stróżyk, przedstawiciel Polskiego Towarzystwa Heraldycznego, prof. UAM dr hab. Katarzyna Balbuza, prezes Polskiego Towarzystwa Historycznego, Oddział w Poznaniu; fot. Piotr Kuszczak

FIG. 2. Ostrów Lednicki, 7th June 2019, the Lednica Piast Eagle Prize for the Poznań Society for the Advancement of Arts and Sciences; from the left: prof. Przemysław Matusik, the vice president of the Poznań Society for the Advancement of Arts and Sciences, prof. Andrzej M. Wyrwa, the director of the Museum of the First Piasts at Lednica, prof. Anna Kotłowska, the secretary of the Commission of History of the Poznań Society for the Advancement of Arts and Sciences, prof. Maciej Dorna, the chairman of the Commission of History of the Poznań Society for the Advancement of Arts and Sciences, Magdalena Kadziszewska-Stróżyk M.A., prof. Paweł Stróżyk, the representative of the Polish Heraldry Society, prof. Katarzyna Balbuza, the chairman of the Polish Historical Society, Poznań Branch; photo by Piotr Kuszczak

Prezesami PTPN bywali znamienici mediewiści — wspomniany już prof. Kazimierz Tymieniecki, dwukrotnie prof. Gerard Labuda, prof. Antoni Gąsiorowski, prof. Alicja Karłowska-Kamzowa, prof. Jacek Wiesiołowski czy obecna na dzisiejszej uroczystości prof. Hanna Kočka-Krenz. W szeregach Towarzystwa działała lub działa znakomita większość wybitnych znawców epoki średniowiecza — historyków i archeologów — skupionych wokół Instytutu Historii UAM, Instytutu Archeologii UAM i Polskiej Akademii Nauk. Prace tych badaczy nierzadko były i są wydawane w wydawnictwie PTPN.

Nagroda Lednickiego Orła Piastowskiego dla Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk to wyraz serdecznego podziękowania, ogromnej wdzięczności i najwyższego uznania dla osiągnięć zrzeszonych w jego ramach mediewistów w dziedzinie badań historycznych nad dziejami wczesnopiastowskiej Polski. Życzymy Towarzystwu długiej i równie owocnej kontynuacji badań nad początkami państwa polskiego.

* * *

Laudacja dla Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk została wygłoszona przez prof. UAM dr hab. Katarzynę Balbuzę, Prezes poznańskiego oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego, wnioskodawczynię przyznania Nagrody Lednickiego Orła Piastowskiego dla PTPN w 2019 roku (wniosek z 18 marca 2019 roku). Nagrodę przyznaje rokrocznie Marszałek Województwa Wielkopolskiego na wniosek Kapituły Nagrody, w której skład wchodzi: Arcybiskup Archidiecezji Gnieźnieńskiej, Arcybiskup Archidiecezji Poznańskiej, Rektor Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Dyrektor Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy, Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków, Prezes Stowarzyszenia Naukowego Archeologów Polskich, Prezes Polskiego Towarzystwa Historycznego i Sekretarz Kapituły. Kapituła Nagrody, działając na podstawie Uchwały nr 2694/2009 Zarządu Województwa Wielkopolskiego z 12 czerwca 2009 roku ustanawiającej „Nagrodę Lednickiego Orła Piastowskiego” i w zgodzie ze Statutem Nagrody, 25 kwietnia 2019 roku pozytywnie rozpatrzyła wniosek złożony przez Prezes poznańskiego oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego.

Uroczystość wręczenia nagrody odbyła się 7 czerwca 2019 roku o godzinie 11.00 na Ostrowie Lednickim w Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy w Dziekanowicach. W imieniu Marszałka Województwa Wielkopolskiego statuetkę wraz z dyplomem wręczyła wicedyrektor Departamentu Kultury Urzędu Marszałkowskiego pani Grażyna Brzezińska. W zastępstwie Prezesa Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, prof. UAM dr hab. Jacka Gulczyńskiego, tę zaszczytną nagrodę odebrał prof. UAM dr hab. Przemysław Matusik, Wiceprezes. Ceremonię rozpoczął prof. dr hab. Andrzej Marek Wyrwa, Dyrektor Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy i Przewodniczący Kapituły Nagrody, który przy dźwięku dzwonu Mieszko i Dobrawa wprowadził do kaplicy baptyzmalnej Wiceprezesa Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, po czym przedstawił Uchwałę Kapituły Nagrody. Następnie prof. UAM dr hab. Katarzyna Balbuza odczytała laudację i opinię dotyczącą tegorocznego laureata, zaprezentowano również adres Marszałka Województwa Wielkopolskiego, Marka Woźniaka. Słowo Prezesa PTPN wygłosił prof. UAM dr hab. Przemysław Matusik. Na koniec odczytano laudacje gości.

Nagroda Lednickiego Orła Piastowskiego została w 2019 roku przyznana już po raz jedenasty, jednakże po raz pierwszy trafiła do rąk instytucji. Dotychczas-

sowi Laureaci to wybitni uczeni, profesorowie: Gerard Labuda (2009), Zofia Hilczer-Kurnatowska (2010), Jerzy Strzelczyk (2011), Zygmunt Świechowski (2012), Klementyna Żurowska (2013), Henryk Samsonowicz (2014), Jerzy Lesław Wyrozumski (2015), Antoni Gąsiorowski (2016), Stanisław Suchodolski (2017) i Tomasz Jasiński (2018).

prof. UAM dr hab. Katarzyna Balbuza
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Instytut Historii
Zakład Historii Społeczeństw Antycznych
ul. Uniwersytetu Poznańskiego 7
61-614 Poznań
e-mail: balbuza@amu.edu.pl
 <https://orcid.org/0000-0002-3105-3792>